

P. A. FOGELSTRÖM

PAF:1/3087

19.3 Jolin, Johan

SKRIFTER

AF

JOHAN JOLIN.

FÖRSTA SERIEN:

BERÄTTELSE OCH SMÄRRE UPPSATSER.

I.

TREDJE UPPLAGAN.

STOCKHOLM
ADOLF BONNIER
Kongl. Hof- och Universitetsbokhandlare.

SKRIFTER

FRANZ JOSEF

FRANZ JOSEF

STOCKHOLM

ISAAC MARCUS' BOKTR.-AKTIEBOLAG

1892.

Stockholms offentliga skolor förr och nu.

Bilder ur skolpojkslifvet.

I.

Civilisationens friska vindar få, som vi alla veta, med hvarje bortrullande är allt större spelrum, de bortsopa dammet från de föräldrade lärdomssatsernas katedrar, tränande, likt ystra tjuvpojkar, in i de qvafva skolsalarne, der de ej nöja sig med att bara slå in fönster och dörrar, utan der de flytta sjelfva väggarne, allt under en stojande korus: »Gif rum, gif plats! Ur vägen för framtidens unga förpostkedja!»

Vi, som närma oss människolifvets zenith och med vemod blicka mot kullen, hvarifrån vägen endast stupar utför, vi inandas ännu ungdom och lefnadsmod, då vi inträda i någon af nutidens offentliga skolor.

Huru ljusst och friskt och luftigt är ej allt! Hvilken snygghet och ordning, hvilket vänligt familjeförhållande mellan lärare och lärjungar, hvilken enkelhet, åskådlighet och klarhet i lärometoderna! Det är lif och sorl, utan bråk och stoj; tystnaden, då den anbefalles, är den kärleksfulla aktningens, icke den krypande fruktans; kunskaper och intelligens föra spiran från katedern, flit och vetgirighet sitta lyssnande på lärjungestolarna. Öfverallt mötes man af vetandets friska världluft, man tycker sig nästan »höra huru gräset växer».

Jag är gunås — eller vid detta tillfälle gudskelof — hvarken läkare eller gymnast, jag vet ej huru många af dessa unga lida af anemi, jag för min del tycker, att de se ut som små fullblodiga tjuvpojkar hela sällskapet, trots deras lugna yttre. Men klockan slår, lofstunden är inne. Lifsluften i skolsalen måste ha varit starkt elektrisk, ty den urladdar sig blixtnabbt i en orkan, som hvirflar ned

på skolgården, och som der tumlar om, så att stickor och strån flyga högt i vädret.

Äro alla dessa små vildkattor anemister? Jag begriper det ej, jag vet bara, att de äro Klarister, Jakobister eller Elementarister.

Jag vet — mitt herrskap — vidare, att om jag spørjer någon af de der rörliga figurerna — ifall han ger sig andrum att stanna vid ett spørsmål — om inte riset, karbasen eller rottingen nyligen varit på profossbesök i skolan, så skall han skratta mig midt i ansigtet.

»Riset, karbasen eller rottingen?» — skulle han spetsigt svara mig — »ä' för oss okända storheter, min herre, — vi ha bara en »stryk-klass» — men för att komma dit, behöfver man så många anmärkningar, att man ska' vara ett riktigt odjur eller en odåga. Men vi ha inte så'na personnager i vår skola. Och skulle någon sjunka så djupt, att han verkligen komme i »stryk-klassen», så aktar han sig nog der för en *ytterligare* anmärkning, och det är enda sättet att ändtligen förpassas till »strykrummet». Nej, min herre, jag har varit i fyra år här i Elementarskolan, men aldrig har jag sett eller hört någon som fått *stryk*. Fy, min herre, man har väl sin kungliga svenska ambition.»

Och den värde talaren kastar en halft föraktlig blick på frågaren, svänger sig om på klacken, ger närmaste kamrat en väldig boxarepuff i magen, får en puff tillbaka, och tumlar så om med sin motståndare under en lefnadslust, som kommer hvarje skräddare och skomakare att klappa händerna, ty der fick tröjuppslaget en quarterslång remna, och der trillade stöfvelklacken ända bort till rännenstenen.

Ja, mitt herrskap, jag för min ringa del vågar tro, att det just är vädjandet till vår »kungliga svenska ambition» och tortyrredskapens förvisande till ett mystiskt, spöklikt »strykrum», hvars dörrar hufvudsakligen öppnas endast för inbillningen, att det är detta, som tillsammans vållat den himmelsvida skilnaden mellan en offentlig Stockholmskola i dag och en sådan för trettio eller fyrtio år sedan.

Eller skulle herrskapet vilja följa mig på en liten utflygt i tid och rum, en liten färd i minnets luftballong, från hvilken vi öfverblicka några Stockholmskolor för närmare fyra decennier tillbaka?

Vi behöfva icke låna *diktens* mer eller mindre hållbara färger för våra små taflor, vi teckna med simpelt, men outplänligt bläck ur *verklighetens* bläckhorn, vi teckna händelser, dem mången skolkamrat ännu kan kontrollera och bestyrka.

Dock — jag bortlägger dessförinnan genast det författare-*vi*, jag för ett ögonblick tillagnade mig; det må nu tydas huru egenkärt och egoistiskt som helst, jag trifves icke med detta *vi*, med Guds nåde, som flertalet af författare konungamessigt begagna, jag nyttjar ordet *jag*, då jag berättar om tilldragelser, dem jag sjelf bevitnat eller genomlevvat.

För att gå i kronologisk ordning, vill jag då börja med att erinra mig min första skolgång i *Hedvig Eleonora Apologistskola*.

På Ladugårdslandet i hörnet af Stor- och Skepparegatan var den belägen. Lokalen inskränkte sig till två halfstora mörka rum å nedra botten, utan tambur, och med den högre eller rektorsklassen innanföre den lägre eller »magisterns klass», hvilken således egentligen var en antichambre, som vintertiden mottog all den snö och fuktighet herrar »rektorister» behagade i »magistrarnes» rum afskaka från sina ytterrockar.

»Rektoristerna», som icke voro så särdeles punktliga att infinna sig i skolrummet, brukade också med en viss skadefröjd i gåsmarsch defilera genom magisterklassen, änskönt lektionen derinne redan var börjad, och lemnade då afsigtligt små snölaviner efter sig till harm för den hetlefrade magistern, men till fröjd för »småmagistrarna», som utaf fyndet förstulet gjorde sig snöbollar af ett körsbärs eller plommons storlek, med hvilka de bakom lärarens rygg, så ofta tillfället det medgaf, bekrigade hvarandra.

Med denne lärare, som jag af aktning för ordspråket »de mortuis nil nisi bene» vill kalla med det obekanta X., drefvo skolgossarne det grymmaste ofog, framkalladt just af den hejdlöshet, hvarmed han begagnade riset och karbasen.

Om den unga elementaristen, ni nyss gjorde bekant-
skap med, icke hört talas om en afstraffning under fyra
år, så kan jag nära på försäkra, att aldrig fyra *timmar*

förlöpte utan att magister X. sökte på ett halft dussin disciplars hufvuden eller ryggdelar inpräglade sinne för flit och ordning. Afstraffningar hörde ej blott till ceremonielet för dagen utan nästan till det för timman, och, oaktadt rektorns täta uppmaningar till foglighet — alldenstund denne själf var något mänskligare — upptogo riset och rottingen snart sagdt halfva antalet af undervisningstimmarne. Ofta kunde de skrattande åhörarne på gatan bevittna en vexasång mellan risen i båda klasserna, och det taktmessiga hvinandet af tortyrverktygen lät då nästan dämoniskt.

Men hvad blef följden och frukten af denna barbariska stränghet? Förhärdelse och tjufpojksstreck, till hvilka nutiden förgäfves letar några motstycken i djerfhet.

Skolpojkarne hatade sin lärare. De sågo i honom blott en tyrann, hvilken det var en heder att kunna trotsa eller föra bakom ljuset. Konsten att ta emot stryk var satt i system, och alla skolans bästa hufvuden öfvade sig i upptäckter och uppfinningar inom ett område, som nu, gudskelof, nästan är ett terra incognita.

Jag vill icke tala om flerdubbelt karduspapper, applicerad som hemlig sköld på det ställe af kroppen, som man kunde kalla magisterns *slagfält*. Jag vill snarare tala om de lektioner, som på fristunderna gäfvos af skolans veteraner åt dess rekryter, och som alla rörde sig kring konsten att ändamålsenligast mottaga »handplagg». Man skulle föra armen så halfeirkelformigt som möjligt, draga in handen i tröjarmen eller skjuta den blixtnabbt framom målet, det vill säga riset, i det afgörande ögonblicket. Slaget drabbade då alltid tröjärmskanten, men smärtan skulle målas genom högljudda tjut och snyftningar, så naturliga, att de kunnat hedra en utmärkt skådespelare.

Lärarne i dessa spartanska dygder betingade sig ett halft eller helt franskt bröd för hvarje lektion, allt i mån af discipelns lätthet att fatta, och mängden af dessa mästare i handplaggmottagningskonsten hade så arma föräldrar, att de lyckligare lottade gossarne gerna unnade sina instruktörer detta tillfälle att själf förtjena sitt bröd.

Dock, jag ber att få berätta en liten scen, som är karakteristisk för hela skolordningen på denna tid.

Det var min vecka att vara »custos» eller skolans dräng och vaktmästare, på samma gång som sedernas högsta

vårdare i magisterns frånvaro. Redan klockan half sju hade jag i den mörka och kalla vintermorgonen trefvat mig fram till skolhuset, hemtat nyckeln i magisterns kök, inburit ved från vedboden, och sökte nu, efter flera fruktlösa försök, att få de sura pinnarne i brand och att värma mina små förfrusna fingrar dels framför brasan och dels genom motionen att sopa skolgolfvet.

Småningom anlände den ena kamraten efter den andra, man hjälpte mig med qvarlevorna af en utsliten handduk att afdamma skolbord och bänkar, man öfverräknade pligt enligt antalet af risen, och utgallrade de odugliga, medan man med kännareblick mönstrade de brukbara. Det var en grym ironi af lärarne, att låta custos, åtföljd af två handtlangare, hvarje lördag på Ladugårdslandstorget till gatpojkarne gamman göra uppköp af de qvastar, hvaraf sedan samtliga skolgossarne fabricerade veckans behof af straffinstrumenter. Just under dessa öfningar i handslöjd förtjenade lärarne i den nyssnämnda handplaggmottagningskonsten sina bästa brödbitar.

Med en skolpojkes hela sorglöshet och en förhärdad galerslafs lättsinne gycklade vi nu vid brasan öfver björkrisen och den kommande dagens okända öden. En liten rödhårig pojke, jag tror han hette *Welcher*, förevisade med stolthet en bar fläck af ett par tums omfång på sin hjessa. Magistern hade skalperat honom dagen förut, och offret brann nu af den ädlaste korsikanska törst efter hämd. Med en min så vigtig som vore han uppfinnare af det bästa bakladdningsgevär, förevisade han oss en liten dragg, sammansatt af små metkrokar. På en i ända rest bänk hjälpte vi honom upp i taket, der han midt öfver katedern fastgjorde en liten ögla, smidd af en hårnål; en dylik fästades i taket ofvan och vid sidan af fönstret, och genom öglorna stack han under mystisk tystnad en lång silkestråd, fästad med ena ändan vid metkroksdragen och med den andra nere vid en bordsfot närmast golfvet.

Han ämnade just närmare utveckla sin hämdplan, då vi hörde magistern harkla i förstugan. Snabba som en svärm flugor, skrämnda från en sockerbit, sutto vi alla i god ordning på våra platser, från hvilka vi på *Welchers* uppmaning aflade en högtidlig ed, att hellre piskas ihjäl, än förråda honom.

»Förbannade pojkar! Hvems mössa är det som jag höll på att stupa omkull på? Nå, har ni inte mål i mun, ert ormfölje?»

Det var morgonens fridhelsning till de unga, beledsagad af en »sittopp» åt den stackars egaren af hufvudbonaden.

»Nå ställ upp er till bön, era slynglar! Hvem är det som med en snöboll slagit in en ruta i mitt köksfönster? Hvasa? Jag ska' väl ta sanningen ur kroppen på er, så länge jag orkar sköta min tjenst, det skall jag låta er veta, era varulfvar! Ta' opp psalmen der, custos!»

Och med mera välljud än andakt afsjöngs den vackra morgonpsalmen:

»Att dig o Gud mitt offer bära

Min första känsla vara bör»,

fyrstämmit inöfvad af vår förtjente och musikaliske sånglärare kantor Wählsten, och under hvilken sång den barske magistern, som egentligen var sträng endast af princip, syntes för några ögonblick både mild och full af vördnad för stundens helighet. Men knappt hade de sista tonerna förklingat, förrän busen åter fick magt med honom, och hela den första timman af dagen försvann under en fruktlös ransakning om köksrutans baneman. På det att emellertid någon afledare för hans vrede skulle för tillfället uppletas, utdelades i förbigående ett par örfilar åt två pojkar, som veckan förut sönderslagit en ruta i portgången, men längesedan betalt den både med kontanter och handplagg.

»Jag ska lära er att inte *glömma* era synder!» brummade magistern, som under hela lektionen marscherade af och an på den trånga platsen mellan båda skolborden, likt ett lejon i sin bur.

Magister X. var en högväxt man, vid femtio eller sextio år. Hans korpulens och hans rödblommiga ansigte gäfvö honom utseendet af en välmående prost, medan hans smutsgröna skiinkaskett och den ständigt på sned sittande rödbruna peruken — som då och då till skolungdomens fröjd fastnade i hufvudbonaden och då afslöjade en munkhjessa — skänkte honom ett visst tycke af en hederlig skomakare, som nyss lemnat sin verkstad.

Förmiddagen försvann under en ständig rörlighet hos vår magister. Vi blickade frågande på Welcher och hans dragg i taket. Hans ögonspråk tycktes svara oss: »vänta! vänta! Hämden vakar och väntar!» Risen begagnades, ovanligt nog, endast ett par gånger på förmiddagen, ty magistern utsträckte sina forskningar till rektorns klass, hvarest de båda lärarne fördjupade sig i enskilda samtal, medan vederbörande »monitörer» eller lexlagens förmän, inpluggade dagens pensa i sina mindre kunniga kamraters hjernor.

Welchers mina var laddad, men han fick till allas sorg intet tillfälle att tända luntan.

Så mycket större blef fröjden på eftermiddagen, då magister X inträdde en halftimma för sent och med blos-sande kinder, hvilka dels antydde den afbrutna middags-luren, dels att han i flaskan sökt tröst för den massakre-rade köksrutan. Han förde under armen på vanligt sätt sina tidningar, framstönade några dofva förbannelser öfver sin slapphet och mildhet mot »ormynglet», öfver sin »slaf-tjenst» och sin »dagsverkarlön», utdelade derefter åt två »monitörer» åliggandet att förhöra »tjufpojkarne, »och satte sig sedan på sin herskarestol vid katedern.

Det dröjde dock ej många minuter förrän det mono-tona ljudet af de upprabblade katekeslexorna lullade ma-gistern till sömns. Det tunga hufvudet föll ned mot tid-ningsbladet och en lätt snarkning förspordes. Ett qväfdt skratt susade genom skolsalen och Welchers ögon började tindra. Under tre à fyra dussin högeligen intresserade åskådares tysta jubel nedhissades draggen, och dess hulling-försedda spetsar började redan trassla in sig i magisterns peruk.

Den sofvande tigern rörde på sig och tog sig med tassen åt hufvudet. Man kunde nästan höra huru allas hjertan slog. Men ögonblickligen fortsattes den högljudda läsningen med fördubblad fart och vid de söfvande ljuden inslumrade vår tyrann ånyo.

Nu vågade Welcher en liten knyck på sin långa met-ref. Fiskaren tycktes ha fått ett säkert napp.

Perukmakarekonsten hade under denna tidsperiod tro-ligen icke ännu uppfunnit de behändiga stälknäppena, eller också föllo dessa sig så dyra, att de flesta, som behöfde

dölja en härjad hjessa, fästade »lösturen» med det billiga, men opålitliga häftplåstret. Magisterns »dagsverklön» uppmanade honom till hushållsaktighet, och denna dygd blef nu Welchers hemliga bundsförvärdt och medhjelpare. Efter några lätta ryck dansade peruken, följd af allas strålande blickar, upp mot taket, der den sväfvade som en förmörkad fullmåne midt öfver den sofvandes kala hjessa.

En fröjd, som icke vågar ge sig luft, är alltid dubbelt stor, och man kan därför lätt dömma till skolpojknarnes glädje, då Welcher lyckligen fastgjort silkesändan vid bordsfoten, och alla låtsade fortsätta sin läsning, som om ingenting passerat, medan de samtliga ville kikna af skratt.

Blondin, sedan han första gången på sin lina passerat Niagara, kunde icke lifligare helsas som dagens hjelte än vår Welcher, som uttänkt och utfört vågstycket med perukens himlafärd.

De spridda skrattexplosionerna i förening med kylan kring hufvudet väckte imellertid snart den slumrandeläraren. Magistern började titta och känna omkring sig på alla sidor, ifrigt biträdd af sina lärjungar i letandet efter hufvudprydnaden. Han gjorde till och med en hastig utflykt till sina rum, men återkom dubbelt ursinnig öfver det fåfänga sökandet. Några oförsigtiga pojkars ögonfärder åt taket vägledde slutligen hans blickar till målet. Stum af häpnad påsatte han sina glasögon.

Att skildra de olika känslor, som nu omvexlande aftecknade sig i allas ansigten är icke möjligt. Dådet var för öfvermåttigt, förbrytelsen för oerhörd; här fanns ej rådrum för en ransakning.

Magistern skummade af raseri.

»Custos! hit med risen! *alla* risen!» röt den förolämpade, medan silkestråden för honom obemärkt fästades vid sjelfva katedern. »Jag ska nöta ut dem *alla* på er *alla*, era uslingar!» Och han stälde sig som en lefvande barrikad med ryggen mot utgångsdörren, för att hindra hvarje utsigt till räddning.

»Primus hit! Lägg upp dig, skurk!»

»Uppläggnings» verkställdes på det sätt, att bödeln tog offrets hufvud mellan sina ben, strypte genom klämningen delinqventen till hälften, för att qväfva hans skrik, medan straffinstrumentet ljungade öfver den kroppsdelen, från

hvilken minst af alla det onda uppsåtet utgått. Primus, secundus och tertius ledo som martyrer för hvad Welcher brutit.

Men »quartus» var en axelbred stor och stark femtonåring med namnet Uhrström. I det afgörande straffögonblicket lyftade han med en hastig knyck kolossen ett par tum från golvet. Profossen föll framstupa, och delinquenten kröp undan mellan hans ben under ett allmänt segerskri. Liksom på en gifven signal utblästes nu de sex talgljus, som upplyste skolrummet. Det blef kolsvart natt, ty fönsterluckorna voro tillstängda utifrån.

Under högljudda eder från den störtade tyrannen, skratt och skrån från pojkarne, rusade alla mot dörren. De kolande och rykande vekarne från talgljusen brunno som sorgliga och döende altarlagor vid den ruinerade skol-disciplinens festliga begrafning.

Nu öppnades högtidligt dörren till rektorsklassen, och dess custos, med ett brinnande ljus i handen, frågade med dundrande domareröst: »Hur lefva »magistrarne» härute?»

Rektorn var händelsevis frånvarande och hans »ombud», custos, kunde af det tygellösa stojet aldrig förmoda annat, än att också vår magister hade aflägsnat sig.

Detta var dräpshotet åt skoltyrannens ramlande anseende. Vild som en björn reste han sig åter upp på bakbenen och rusade mot den hänfulle frågaren, under utropet: »Jag ska lära dig hur *magistrarna* lefva!»

Men custos i rektorsklassen räddade sig i tid genom att tillbomma dörren. Alla »magistrarna», som under den korta ljusglimten letat reda på sina rockar och mössor, störtade nu i massa ut i förstugan, medan »rektoristerna» hoppade ut genom fönstren åt gatan, sedan de dock försigtigtvis framflyttat de långa skolborden och bänkarna såsom barrikad mot dörren, hvilken svigtade under magister X's kroppstyngd och ursinniga ansträngningar.

Samtliga disciplarne möttes nu efter lyckligt tillkämpad frihet under ändlöst jubel på gatan. »Rektorer» och »magistrar» fraterniserade utan rangskilnad, och slutade qvällen med att leka »rymmare och fasttagare» på Artilleriplanen, med pojkårens hela lättsinne glömmande morgondagen och det straff, som kunde följa på detta oerhörda brott mot skolsubordinationen.

Vid sin ankomst till skolrummen några minuter efter denna sorglustiga scen träffade rektorn sin embetsbroder, i mörkret ännu slösande sina jättekrafter på den envisa dörren. Historien förmäler ingenting om hvilkendera, som nedfirade peruken, eller om det samspråk, som i skumrasket följde mellan dessa båda vårdare af den andliga utvecklingen hos Ladugårdslandets skolungdom. Troligen insåg dock ingen af dem, att det onda, de följande dagen ämnade så exemplariskt bestraffa, var en giftig frukt, som frodades just på qvistarne af de björkris, hvilka för lärarne utgjorde »*summum jus*», men af lärjungarne betraktades som »*summa injuria*».

II

Ransakningens dag var kommen.

Med klappande hjertan hade »Rektorister» och »Magistrar» i god tid infunnit sig i skolan, för att under ett storartadt rådslag afgöra, huru man skulle värdigast mot-taga och bära dagens okända öden.

Påfundet med perukens luftfärd befanns af hela ungdomsskaran till den grad genialiskt, att Welcher mottog den vanliga hissningshyllningen, ehuru under ett sakta framhviskadt hurrah, ty man fruktade hvarje sekund de stränga domrarnes inträde. Skolpojksrådet förklarade högtidligen den gosse för »hvar mans niding», som skulle för-råda Welcher, och man öfverenskom om att visa Ladugårdslandets befolkning det upplyftande skådespelet af nära ett hundrade martyrer inom den späda åldersklassen mellan åtta och femton år.

Våra domare inträdde med långsamma steg. Deras anletsdrag voro liksom gjutna i brons, så mörka och isande kalla. Rektorn trädde upp i katedern, magister X. stälde sig bredvid.

»Mina gossar!» — började rektorn med en stämma, som röjde hans afsigt att låta mildheten bli spårhund efter brottet. — »Mina gossar! Ni ha burit er i högsta grad obetänksamt, lättsinnigt, otacksamt åt; ni ha — —

»Slynglar! Unga bofvar!» — afbröt magistern, och hans frodiga kinder skakade som ett gelée, medan han rystade sitt stora hufvud.

»Vill bror X. låta *mig* leda ransakningen» — återtog rektorn, i det han iklädde sitt ansigte hela värdigheten hos en förman. Magistern nickade stum sitt bifall.

Och rektorn höll ett långt och gripande tal, som jag, till evig skada för lärdomshistorien, alldeles förgätit, men hvars syfte gick ut på att afslöja upphofsmannen till sammangångsdådet. Då likväl detta fullkomligt misslyckades, lät han, efter åtskilliga hotelser om straff, — ifall excesserna skulle förnyas, — straff, till hvilka i skolornas annaler aldrig motstycken funnits, slutligen »nåd gå för rätt», på vilkor, att samtliga skolgossarne defilerade fram till magistern och efter rangordning högljudt både om förlåtelse. Sedan denna långvariga ceremoni, under qväfda skratt, som, dolda af näsdukarne, skulle föreställa tårar, omsider tagit en ända, skildes rektorister och magistrar vederbörligen åt, dörrarne stängdes som vanligt mellan rummen och lektionerna började.

Men i enrum med de sina fortsatte magister X. det inquisitoriska förhöret och spände sitt skarpsinnes alla sensor, för att genom försåtliga och snärjande frågor komma »Långholmskandidaten» på spåren. »Långholmskandidaten» var det milda smeknamn han under en tid bortåt skänkte den oupptäckelige upphofsmannen till perukluftseglingen. Då slutligen hvarken hot eller lockelser en hårsman närmade honom till målet, utlofvade han högtidligen »att spåra och vädra som en blodhund», tills han en dag finge fatt i gerningsmannen, hvilken han då lofvade »måla med de svenska nationalfärgerna, så grann, att Hin håle sjelf skulle baxna för sin älskling.»

Och med denna poetiska bild afslutade magister X. för en stund sin uppbyggeliga föreläsning i den praktiska moralen. Vi sneglade då och då förstulet på Welcher, som med en romares lugn dolde de kårar af ängslan, hvilka flägtade längs hans ryggrad.

Plötsligen stannade magistern laddad med nya tankar, bredvid katedern.

»Det var här, vid min egen stolskarm, den bofven hade bundit trådsändan!» — utropade storingvisitorn med

ett uttryck af djup inspiration, i det han satte sig på sin stol. — »Han måste således haft sin plats i sjelfva närheten!»

Welcher rörde icke en lem, men troligen reste sig hans tegelfärgade hår rundtomkring den gamla skalperingsplatsen.

Uhrström, den starke, som händelsevis befann sig nära utgångsdörren, anmärkte med en ton, så full af ironi, att den ovilkorligen framkallade ett allmänt löje. »Kunde inte möjligen magistern ha hissat upp peruken *sjelf* under lilla middagsluren?»

»Sku- bo- skäl- slyn- Satanas!» — vrålade magistern, medan oqvädinsnamnen trängdes om plats på hans skälvande läppar — »det är du, du, *du!* Ingen annan än *du!* det var du, som djerfdes störta din lärare i golfvet under utöfningen af hans heliga straffarekall. Din hänfulla min förråder dig, Judas Iscarioth! — Stanna, jag befaller dig!»

Uhrström stod lugn med handen på låset.

»Det var *inte* jag, hr magister, men *hvem* det var får magistern aldrig i tid och evighet veta. För min del störtade jag inte magistern omkull, jag bara ruskade lite på mej och märkte då inte att magistern satt qvar på mina axlar.»

»Tig! Tig! Tag inte lifvet af mig!» stönade den vredgade Rhadamantus, medan hans ansigte plötsligt vexlade färg från kopparrött till månskensgrått.

Ursinnigheten hämnade sig på sig sjelf. Magistern framstod i detta ögonblick som en lefvande illustration till de minnesvärda orden af den persiske vise:

»Den som blir vred, han straffar sig sjelf för ett fel, som en annan begår.»

»Tag inte lifvet af mig!» stönade han om igen, och intagna af verklig ängslan öfver ansigtsskiftningen skyndade custos och ett par andra gossar fram med glas och kopparflaskan full af vatten.

»Tack! Tack! mina gossar!» suckade den upprörde, i det han småningom hämtade sig.

»Jag ville inte *veta*, bara *upplysa* hr magistern», tröstade Uhrström borta vid dörren, under en ödmjuk bågning. »Jag tänkte gå in till frun och fråga om inte det behöfs

ved till köket», tillade han inställsamt, för att på något sätt med kroppen försona sitt fel.

Magistern, som blifvit uppskrämd af sitt plötsliga illamående, grep tillfället i flykten, för att slå två flugor i en smäll, eller på samma gång förlåta och bestraffa, visa sig efterlåten och dock befrämja sitt eget bästa.

»Jag vill låta nåd gå för rätt, jag förlåter er alla samt och synnerligen, Långholmskandidaten undantagen, men odjuret Uhrström inbegripen. — Jag kommer nu ihåg, att hustru min påminte mig om veden. — Gå ut och hugg ett halft mått tallved, kära Uhrström! Du får i dag anse som *straff* hvad som annars för dig är en *belöning*, en hyllning åt dina starka armar».

Och han afskedade förbrytaren med en nådig nick. Det var icke första gången magister X. begagnade Uhrströms »starka armar» som häfstänger vid de tyngre hushållsgöromålen.

»Och ni andra odjur, stora och små! Tacka ni Gud, att ni ha en lärare, som är både sträng och mild, både Asa-Thor och Balder. Jag erinrar mig nu, att mina fyra famnar ved ligga nyss hemkörda på gården, men inte intrafvade i vedboden. I stället för straff ska ni få roa er en stund i det friska vintervädret; kroppsöfning är själens helsa. De *dugligaste* af er få trafva in min björkved.»

Ett alarmskott kan icke snabbare få en trupp sofvande soldater på benen, än dessa magiska ord fingo allt hvad lif och anda hade bland skolungdomen att rusa ut på gården. Förgäfves äskade magistern ljud i glädjebutlet, förgäfves anbefalldes han blott *tio* att fungera som vedtrafvar, och de öfriga att stanna kvar vid Mimers brunn och suga visdom från dess vattenledningsrör. Alla ville anses som »*de dugligaste*», och inom två sekunder var skolrummet öde och tomt. Läraren hotade och förklarade, upplyste och dundrade, men endast för — de gamla olärliga väggarne.

Efter en kort men häftig nederbörd af snöbollar, störtade hela skaran in i vedboden. I min egenskap af custos sökte jag förmå de vildaste att icke ånyo framkalla några scener, utan fogligt återvända till skolsalen, innan magistern fick en ny paroxysm. Jag talade till en

flock yrande bacchanter, till lifstidsfångar, som nyss återfått sin frihet.

Likt det dofva tjetet i luften före orkanen hördes redan i korridoren magistrernas väldiga stämma. Med skinnkasketten på sned, glasögonen uppskjutna i pannan och två sammanflätade ris i sin hand rusade hämnaren ned till vedboddörren. Balder, den gode, hade blixtnabbt omgestaltat sig till Asa-Thor.

Stadd i sjelfva utöfningen af mitt medlarekall, skrikande på ordning och lydnad, och förebrående rebellerna högljudt deras ofog, mottog jag — trots min värdighet som custos — första dusten af magistrernas missmod på min arma rygg. Förgäfves bedyrade jag min oskuld och vädjade till mina embetsåtgärder, jag måste bakom brunnen på gården söka skydd och fortsätta de förklaringar, som afgäfvos med mindre sammanhang under inflytelsen på talorganet af ett två eller tre tums tjockt risskaft, dunkande efter ryggraden. Magistrern och hans substitut — custos morum — dansade ring kring brunnshuset, medan åskådarne från vedboden hurrade och skrattade. Så lönas en martyr för pligten och sanningen under skolpojksåren.

Plötsligen afbröts den vilda jagten, och magistrern störtade — trots sin korpulens — vig som en katt — en fet katt — fram till vedboddörren, i hvilken redan några vedträd bildade en alnshög barrikad. Denna fältmanöver var ej illa uttänkt af hämnaren, som ämnade fånga hela odjurshopen i dess egen kula. Men krigslisten öfverglänstes af en ännu listigare.

Medan magistrern staplade och snafvade i den oordnade vedtrafven, som bildade fästningens utanverk, höjde de belägrade hastigt som tanken sin barrikad inifrån med vedträn från det gamla förrådet, och medan den stormande, på en gång vig af stridslust och ovig af kroppstyngden, förgäfves sökte klättra öfver trävallen, hotade nya pallisader i hvarje sekund hans ögon och näsa, och barrikaden fylde snart liksom genom ett trollslag hela dörröppningen.

Fragande af raseri ljungade magister X. sitt dubbla risskaft i hastiga slag mot vedboddörren, i det han uttalade en af dessa långa, mustiga eder, som snarare tillhöra vedåkarens än vedegarens språkförråd, men som i öfversättning på mera städad svenska skulle betyda ungefär:

»Mina herrar erkeskalkar, ni har öfverlistat mig, och detta gör mig liten smula förtretad, men med försynens hjälp skall icke straffaren eller hans verktyg sofva på sin post. Vi träffas om en stund, mina bästa herrar.»

Och magistern vandrade af och an lik en skyltvakt utanför dörren, medan hans husfru, som af bullret lockats ut och förgäfves sökt lugna sin äkta hälft, påklädde honom en gammal restulubb och en luden mössa, till skydd mot den skarpa nordan.

»Bär ut en snaps och en smörgås åt mig, min gumma!» flämtade den anfädde, »jag ska vakta ut de unga bofvarne, jag ska svälta ihjäl dem derinne eller märka hvar och en, så att han minnes mig för hela lifvet. Och jag, som nyss nedlät mig så långt, att jag derinne förlät dem och visade dem mildhet. Men hvem kan vänta tack af ormayngel.»

Jag lekte ännu visligen kurragömma bakom brunns-huset, och derifrån hade jag den bästa utsigt öfver belägringsscenen. Magistern mottog den upplifvande rationen af mat och dryck, axlade tulubben, profslog risskafvet mot dörren, så att det rungade i de murkna plankorna, och rätade upp sig till sin fulla längd. Han såg ut som Simson med åsnakindbågan i sin näfve.

Filisteerna, som skrattat och hurrat derinne, tystnade så småningom.

»Jag tror ni börjar dagtinga, slynglar! Ni skrattar inte mera, samvetsqvalen börja vakna. Tag ner er barrikad och kom ut en och en, att jag må kunna räkna och numerera er.»

Men ingen tycktes ha lust att bli »numererad».

I dess ställe hörde jag ett sakta prassel i takpannorna, och såg ett hufvud titta fram. Innan kort kröpo alla de belägrade tysta som skuggor ut på vedbodens tak, hvars höjdkant vette inåt gården, så att fångvaktaren ingenting märkte. Snart hade en efter annan halat sig ned på granngårdens mark och efter några minuter inrapporterade två af de befriade till mig att hela klassen satt i godan ordning på sina bänkar, beredda att, om det behöfdes, rädda sig genom »krypleken» för magisterns hugg och slag.

»Krypleken», så kallad, hade ofta förr exeqverats vid alltför vilda utbrott af lärarens vrede; man stupade då,

alltefter som magistern närmade sig, likt raska simmare på hufvudet under de långa, breda, pulpetlika borden och inhöstade visserligen ett och annat slag på benen, men räddade »de ädlare delarne».

Magistern stannade några sekunder lyssnande framför träbarrikaden.

»Hva' tunnor tusan nu! Det är moltyst, inte ett qvitt, inte ett ljud!»

»Det har visst aldrig nån'sin varit några *derinne*», menade Uhrström, som ett stycke derifrån sågade på köksveden.

»Inga *derinne*?» brummade magistern.

»Magistern har visst *sett i syne*», fortsatte Uhrström lugnt i det han fattade yxan. »Mor min sa' alltid så om salig far min, när han kom hem lite *duskig*.»

»*Duskig! Duskig!*» röt magistern, och hans fingrar klamrade kring riset.

»Tjo!» replikerade Uhrström med ett väldigt hugg, så att de splittrade vedstyckena dansade kring magisterns fötter.

»Tjo! jag menar inte *duskig*, gubevars, jag menar bara *se i syne*.»

»Så säg då hvad du menar, dumma pojke, och reta mig inte i onödan.»

»Tjo!» svarade Uhrström.

Han hade längesedan tillegnat sig vedhuggarnes interjektioner och terminologi.

I min egenskap af *custos* begagnade jag tillfället att från andra sidan brunnen ödmjukligen inrapportera, att hela klassen satt tyst och flitig på sina bänkar och frågade om monitörerna eller magistern sjelf skulle förhöra lexorna.

»Ä' ni alldeles galna, pojkar?» sporde magistern i det hans blickar frågande flögo mellan mig och Uhrström. »Sitta de inne i klassen och läsa på sina lexor?»

Och med några väldiga tag hade han nedstörtat den numera ryggstöd- och försvarslösa barrikaden i dörren, och trädde så in i den tomma vedboden. Då hålet på taket var beläget i fonden och bakom en hög vedtrafve och dessutom takpannorna blifvit af rymmarne provisoriskt pålagda, kunde den forskande ingenting upptäcka.

»Ha de sjunkit genom jorden?» utropade magistern och för med sin knubbiga hand öfver den breda pannan.»

»Det var som jag sa'. Magistern har visst sett i syne, för inga pojkar har jag sett till. — Tjo! — Magistern fick nyss blodet så uppåt hufvut, då magistern blef så ond. Vi blefvo ängsliga allesamman, och så bleknade magistern af som ett lik. Hu, det var så hemskt! — Tjo! — Nej, nog har magistern sett i syne. Tjo!»

Uhrström kastade en förstulen blick, i hvilken speglade sig den triumferande tjufpojken, på custos morum bakom brunnen, medan magistern med långsamma steg, och ännu gnidande sig i pannan, närmade sig skolsalen, sedan han dock först ytterligare skänkt ett spårande öga åt den tomma vedboden.

»Se i syne», mumlade magister X. med ett uttryck af obestämd ängslan, och trädde in i sitt embetsrum.

Der sutto alla skolpiltarne vid sina långa bord, enhvar med båda händerna gripande i sina egna hufvudhår och ögonen stirrande i boken, så som det tillgår vid en äkta »pluggläsning».

Magistern öfverräknade dem alla med en förvirrad blick. Det såg ut som skulle fruktan för den bekanta sjukdomen, »att se flugor», hos honom framkallat någon dubbelbild, några reflexioner öfver synvillan, »att se pojkar».

»Kyrkoherden var nyss härinne», anmälde primus, »och han gaf oss ett par frågor i svenska historien, som vi kunde. Han är nu derinne hos rektorn.»

Vid tanken på kyrkoherden, skolans inspektor, vaknade magistern med ens till sans, och han begaf sig in i rektorsklassen. Custos och Uhrström, som följt magistern tätt i hälarne, för att njuta af hans öfverraskning, omtalade nu hastigt hvad som passerat på gården, och Uhrström, den starke, uppmanade hela klassen att hålla ihop och öfverbevisa magistern om att han verkligen »sett i syne».

Sedan inspektorn aflägsnat sig, sporde vår lärare oss alla högtidligt, om vi icke nyss varit i vedboden. Ingen hade varit ute från rummet naturligtvis.

»Men barrikaden då, vedtrafven i dörren, stojet derinnanföre?» frågade magistern, och hans läppar skälfdes af oro och otålighet.

»Vedtrafven hade jag lagt upp och sjöng och skojade litet under arbetet, det var visst det magistern hörde», bedyrade Uhrström.»

»Magistern blef så häftigt sjuk!» försäkrade primus.

»Vi trodde magistern skulle dåna!» tillade secundus.

»Alla blefvo vi så ängsliga!» suckade tertius.

»Ingen, ingen har varit *ute!*» instämde hela samlingen i korus.

»Och jag har inte bedt er trafva ved åt mig, mina gossar?» frågade magistern med hörbar ängslan i sin röst.

»Inte *ännu*, inte förr än *nu!*» hördes stänkröster från de minsta och yngsta, sufflerade af Uhrström.

»När också de minsta, som i allmänhet äro de sannfärdigaste, säga det, måste det väl vara *sant*. Det svartnade för mina ögon. Jag måste ha haft en verklig yrselattack.» — Magistern gned sin panna, medan skolans väggur slog frihetsslaget tolf.

»Gaf jag dig inte lite *»rammelom»* derute på gården, min kära kustos, och kanske lite *orättvist?»* sporde magistern, med handen vänligt lagd på min skuldra.

»Nej, det var visst en *aman* gång», svarade sedernas väktare ödmjukt och nedslog sina falska ögon.

»Så gå *nu* ut, de som ä' villiga och dugtiga och trafva in min ved! Det här var då högst besynnerligt.»

Alla rusade jublande ut, och inom mindre än en qvart låg magistrernas björkved ordnad på sin plats.

Men i flere veckor var den stränge läraren alldeles förändrad. Hvar gång berserkalynnet kom öfver honom, for han med handen öfver pannan och mumlade något om »se i syne». Vreden, färdig att koka öfver, öppnade då endast varsamt sitt grytlock, ångan fördunstade, och allt blef åter lugnt. Hvad rektorns och inspektorns varningar icke förmått, utträttade Uhrströms kloka list, och den enighet, som framkallades af skolpojknas gemensamma intresse.

Vid terminens slut förflyttad till rektorsklassen, kunde jag dock ännu de följande två, tre åren, jag tillhörde skolan, som åhörare hundradetals gånger bevittna, att magister X. hemtat sig från sin första förskräckelse, och att han, sina principer trogen, ansåg kunskaper och sinne för god ordning höra till de materiella saker, hvilka man likt sill och strömming kan inpacka, instufva, inbulda och hop-

klämma från alla ändar, utan att, som sillpackaren, fästa afseende vid kärlets lämplighet, styrka och täthet.

Och ändå var magister X., ehuru af naturen litet vildsint, ingen hjertlös eller elak menniska. Tvärtom, han bespisade många af de fattigaste skolbarnen vid sitt knappa bord, och lät Uhrström i vedsågarlön bära mången brasa hem till sin arma mor. Men från katedern förtäljde han med förkärlek huru han som skolpilt af *sina* lärare uppfostrats med *stryk*, och för att denna nobla lärometod ej alltför hastigt skulle dö ut, uppträdde han nu sjelf i sin ordning som en af Stockholms mest barbariska skoltyraner.

Men — mitt herrskap — säkert har jag alltför länge uppehållit både er och mig i *Hedvig Eleonora Apologistskola*. Låt oss då tillsammans, iklädda nyfikenshetens tysta filtskor, innan kort göra en liten tripp genom *Sancta Claras högre lärdomsskola*, från hvilken — om ni så behagar — ni jemte berättaren kan bli upphöjd och flyttad till *Stockholms Gymnasium*.

III.

Innan vi tillsammans uttaga det stora steget från en apologistskola till en högre lärdomsskola, sådan som Sancta Claras, så tillåt mig — mitt herrskap — att i några ord få redogöra för berättarens plötsliga öfvergång från handelns, industriens och handtverkeriernas väg till det högre vetandets — om jag så vågar kalla den undervisningsanstalt, i hvilken jag snart ämnar introducera herrskapet, och från hvilken — skolan till heder — så mången celebritet inom intelligensens värld räknar sina lärdomsanor på samma gång den uppammat en och annan odåga, såsom t. ex. — *horribile dictu* — er allraödmjukaste tjänare och pratmakare.

Ni vet, mitt herrskap, att i verldshistorien ha ofta de viktigaste tilldragelser uppstått ur idel småsaker, likt en

kruthusexplosion af en eldgnista. Trojanska kriget upp-
blossade ur den lilla kärlekslågan i Paris' hjerta för den
sköna Helena, och striden om en *knappnål* blef den spår-
vexlare, som förde mitt lefnadsödes lokomotiv in på kon-
stens och litteraturens knaggliga bibana långt ifrån handelns
och industriens breda och glänsande stråkväg.

Dock — hvarför kalla det en *knappnål*, som helt
enkelt var *kärlekens* första lilla nålstygn.

»Kärlek!» utropar ni skrattande, »*kärlek* hos en *skol-
pojke!*»

Ni trodde er då verkligen få slippa höra talas om
kärlek i dessa små prosaiska historier ur skolpojkslifvet? —
Ack, mitt herrskap, om ni lefver i hundra år, så ska' ni
dock till slut finna att både ert och andras lif varit en
enda serie af små kärlekshistorier, kärlek under skilda for-
mer och till skilda föremål, kärlek i egoistisk eller sjelf-
upppoffrande form, kärlek till skönheten och behagen eller
guldet och äran, kärlek till det sublimes eller det obetyd-
liga, allt som slumpen eller ingifvelsen matat ert ständigt
hungrande hjerta.

»Min herre tycks inte egentligen veta hvad *vi* mena
med *kärlek*», invänder ni.

Mitt herrskap, jag vet bara, att människohjertat är en
polyp, som med hundra glupska armar famlar efter något
att suga sig fast vid, men fånga dessa armar *intet*, börjar
det arma odjuret slutligen förtära sig sjelft.

»Men *knappnålen?*»

Ack, ja, knappnålen!

Jag vet icke om jag presenterat för er min knäkam-
rat uti apologistkolans rektorsklass, i hvilken jag inom
kort uppsvingade mig till primus; jag menar min knäkam-
rat — lilla *Pettersson?*»

Secundus Pettersson var en ljuslockig, finhylt gosse,
hvilken lärde sig blåsa flöjt för samma gamla tyska musikus,
som informerade mig sjelf på fiol. Vi voro således ett
par musikaliska grannar och användes icke så sällan som
orkester vid barnbaler hos traktens så kallade »bättre» fa-
miljer.

Vi hade just en afton exeqverat en långpolska i öfverste
X's älskvärda umgängeskrets och skulle, efter väl inmund-
digad supé, begifva oss hem, omringade i afskedets stund

af den tacksamma barnaskaran, som med nyfikenhet synade våra instrumenter, då jag märkte att jag förlorat det band, hvarmed jag brukade omsnöra vaxduken kring min cremonesare.

»Får jag inte bjuda den här *knappnålen*?» läspade en liten förtjusande fröken på tio år, husets enda dotter, och räckte mig med skalkaktigt behag en nål, som fästade en liten blomma vid hennes bröst.

»Tusen tack!» hviskade violinisten med ett öfverlyckligt leende, ty han hade i kottiljongen blifvit uppbjuden af den späda skönheten, medan hennes mor å pianot ensam representerade orkestern.

»Då får kanske *jag* den lilla *blomman*?» suckade flöjtisten Pettersson och gjorde en krumbugt med sitt ljuslockiga hufvud.

»Visst inte!» svarade lilla fröken förnärnad. »Jag ger bara det som behöfs åt den som behöfver.» — Och balens drottning skänkte den djerfve — en onådigt blick.

Primus och secundus följdes åt en bit på hemvägen i den mörka vinternatten, men de vexlade icke många ord, ty harmonien dem emellan var störd. Violinisten och flöjtisten hade blifvit dödsfiender.

Den dyrbara knappnålen, som för att särskiljas från andra obetydligheter inom sin stora slägt — ristades med lika många skårer som bokstäfverna i gifvarinnans namn, blef nu ett mål för lilla Petterssons ifriga förföljelser. Än med våld och än med list sökte han beröfva mig min skatt, der den satt instucken innanför västen närmast mitt hjerta, och våra strider om den märkvärdiga nålen urartade ofta till blodiga slagsmål. När dertill min talang att måla dockansigten en dag hade förskaffat mig fyra skriftliga rader, flödande af tacksamhet från vår gemensamma huldgudinna, då steg flöjtistens raseri utöfver alla gränser, och han framstod som typen för en ljuslockig Othello.

»Jag ska ha din lumpna knappnål och sticka den i hennes trolösa hjerta!» vrålade »lilla Pettersson» och gjorde en plötslig attack på min fördolda skatt. Vi hade ensamma stannat kvar i skolsalen, och jemnstarka som vi voro, tumlade vi nu om på det dammiga golfvet, så att det rök kring alla väggar; men slutligen lyckades det mig att komma gränsle öfver flöjtistens bröst, och i det jag begabbande

fästade ett karamellspapper på den besegrades panna, betydade jag med idealets tacksamhetsbiljett i min hand, att den heliga knappnålen skulle följa mig i grafven.

»Men jag kände henne *förr* än du», stönade min rival, »och en gång, när hon var på sjetten året, gaf hon mig en kyss i en pantlek.»

»Hon visste inte hvad hon gjorde, hon var då *underårig!*» replikerade primus, i det han fästade den hulda tioåringens biljett med knappnålen närmast sitt hjerta.

»Jag slutar skolan i vår», stänkade secundus. »Pappa är bokhållare hos en sidenfabrikör; jag skall också bli bokhållare, jag blir fabrikör en dag, då du står i kryddbod, och medan du gör strutar, friar jag till din fröken.»

»Jag tänker börja i »Spaniers» skola snart», svarade primus stolt. »Se'n så blir jag grosshandlare, och det är något för mera än en simpel fabrikör.»

»Äh, kära du!» återtog flöjtisten, som under tryckningen af triumfatorns ryttareöfningar började bli spak och foglig. »Äh, en fröken ska ha en adelsman, och vi få sukta begge två.»

»Så läser jag till student, blir professor eller statsråd, och då kan man bli adlad. Jag kallar mig Knappsköld eller Nålhelm, och bär en knappål i mitt vapen.»

Och under dessa inspirerade ord lemnade violinisten ädelmodigt sin beherskareplats och skänkte den arma flöjtisten litet andrum. Dödsfienderna dammade vänskapligt af hvarandras kläder, kollationerade hvarandras afslitna hårtuffsar och följdes derpå hem från skolan som om ingenting passerat.

Men på vägen glömde de icke sin plägsed, att förmedelst en egendomlig fransysk konversation imponera på alla mötande sotare- eller skomakarepojkar. De hade nemligen inöfvat till utanlexa spridda stycken ur en fransysk antologi, och rabblade nu med mycken liflighet upp större eller mindre bitar af tragedien »Regulus», i form af ett samtal ungefärligen så här:

Primus.

»Du sort des nations

Secundus.

puissant dépositaire

Primus.

Arbitre des Romains,

Secundus.

arbitre de la terre.

Primus.

O Mars!

Secundus.

daigne jeter

Primus.

un regard

Secundus.

de bonté

Primus.

Sur

Secundus.

Regulus vaincu, mais toujours

Primus.

indompté» o. s. v.

»Nej, hör du på små *utlänningarne!*» hviskade skomakarepojkarne med vidöppna munnar och knuffade hvarandra i sidan.

»Utlänningarne» njöto i fulla drag af sin triumf och fortsatte med stolta miner sin originella konversation.

En annan gång rörde sig de hemvandrandes samtal uteslutande kring deras slott och ändlösa parker, deras stallmästare och lakejer, deras väpnareskara och deras riddarebedrifter, ty de hade då antagit rolerna af två prinsar, Arthur och Raymond, hvilkas höga personligheter och ännu högre hjeltedygder de lärt känna i en riddareroman med namnet »Arthur och Raymond eller den flygande hästen», och hvilken värderika bok, omväxlande med »Rinaldo» och »Massarino» samt »Tiobald eller de tolf sofvande jungfrurna», af skolpojkarne turvis lånades i en snusbod nära skolhuset mot en hyresafgift af två skilling i veckan.

Lyckliga tid, då man för två skilling i veckan och med hjälp af litet fantasi njuter af slott och parker, skönare än någon furstes, och af hjeltebragder, dem man icke

ens blygdes för att sjelf beprisa; sälla dagar, då den lycka man drömmer sig, faller som ett täckelse, väfdt af idel rosor, framför verklighetens kärfva drag, och gör den fattige skolpilten med sin ännu fattigare framtid rikare än någon millionär och stoltare än någon konung.

»När vi bjuda Storsultan och hans harem till vårt furstliga bord, ska vi ha *tusen* rätter. Inte sant, prins Raymond?»

Det var »lilla Pettersson», som bjöd på stort.

»Vi ska ha stekta myggbröst och bräckta serafsvingar, glacerade fjärilsögon och modererade tigerhertan», svarade prins Raymond, »och så hallonmarenger fyllda med jordgubbar, och så...»

»Och så köttbullar och *bondbönsvälling!*» afbröt prins Arthur.

»Ack ja! *bondbönsvälling!*» ropade båda prinsarne i korus, och vid tanken på denna deras älsklingsrätt hade de förgätit både huldgudinnan och knappnålen, både slagsmålet och försoningen.

Men med qvällen, med stjernorna och skymningen vaknade åter det erotiska elementet i prins Raymonds bröst, och innan sömnen tillslöt hans ögonlock, hade han tillkämpat sig löftet af sin far, att få »gå den lärda vägen», att få börja med latin och grekiska hos en privatlärare, och på sådant sätt göra sig värdig inträdet i Sancta Claras skola samt den blifvande statsrådsplatsen med ty åtföljande adeliga namn af »Knappsköld» eller »Nålhjelm».

En månad derefter hade prins Raymond för alltid lemnat Hedvig Eleonoras minnesrika skola.

Kom nu och säg, mitt herrskap, att icke stora ting — liksom eken ur ollonet — kunna uppspira ur obetydliga tilldragelsers frön. Mitt lefnadsöde draperade sig med toga, lyra och Thaliamask, i stället för med vågskål och caducé, och hela denna metamorfos berodde på — en liten *knappnål*.

Och efter denna långa utflygt på sidan om vårt ämne, så följ mig, mitt herrskap, om ni ännu står ut med sällskapet, till *Sancta Claras* högre lärdomsskola.

Skolans rektor var för ungefär ett tredjedels sekel sedan en redan grånad gubbe, med många älskvärda sidor, men också med en och annan svag, hvilken han alltför frimodigt blottade för sina skarpsynta lärjungar. Det fins kanske inga farligare observatörer än skolpojkar, inga större människokännare, när det gäller kroppsliga och till en del andliga egenheter. Sina första anlag för teckning röjer alltid skolpojken i afbildandet af lärarens profil, och är nu denna lyckliggjord med en näsa eller haka af minsta komiska anstrykning, kan man vara tvärsäker på, att den, karrikerad, förevigas på alla plank eller murar, i alla förstuguqvistar eller fönstersmygar, som tillhöra skolan och dess område.

Hvilket svårt och ändlöst studium är det ej derföre för en lärare, att examinera och aktgifva på sig sjelf, och att, om naturen skämtat med hans yttre, låta den inre ädelheten genomstråla detta förargelseväckande skal och göra det hårdt för åtlöjets pilar. I barna- och ynglingahjertat ligger så mycken mottaglighet för det goda, att den så kallade »driften» — hoc est: det tygellösa grinet — aldrig får någon långvarig lifsluft inför allvaret och mildheten hos en lärare, som älskar sitt kall och den ungdom, åt hvilken han iskänker himladrycken — *ljuset*. Det är det kärfva, knarriga, ojemna lynnet, egenmäktigheten och hämndlystnaden, småsinnet eller fnaskigheten, som bli ständiga mål för ungdomens hat, förakt eller gyckel. Den skönaste och mest regelbundna profil räddar icke en lärare med *sådana* egenskaper från de grymmaste karrikaty rer, medan godhetens och allvarets komiska näsa oftast slipper undan ganska lätt och snart med några profteckningar under första bekantskapen.

Den grånade rektorn hade alltid ett vänligt, men likväl föga hjertligt leende för sina lärjungar. Det var en stereotypmin, inöfvad under långa decennier, och om hvars andemening de skriftlärde bland ansigtstydarne längesedan gjort sig underkunniga. Gubben skötte sin tjänst af gammal vana och för pligtens skull; han var för utarbetad, att längre utöfva den af kärlek till ungdomen eller till sitt yrke. Spårade han minsta anlag till brist på en respekt, som alla sökte visa, men ingen kunde hysa, var han snabb i att straffa och sen i att förlåta. Följden blef, att

han, utan att veta det, så småningom uppfostrade de unga till — hycklare.

Ingenting är farligare för en lärare, än att icke också i den minsta småsak vara ärlig och sann.

Vår rektorsgubbe, som alternerade i lektionerna med konrektor, — en förträfflig man, om hvilken vi längre fram skola språka litet, — hade den svagheten, att icke ärligt bekänna huru stort tidsområde han behöfde för sin eftermiddagslur. Alla de, som uppe i rektorns rum under bäfvan uppläste sina baklexor, kände till utseendet en liten broderad kudde, mot hvilken den grånade pedagogen brukade luta sitt visa hufvud, och det var därför alltid med ett halfqväfdt skratt de mottogo förklaringen öfver den åldriges uteblifvande en half eller hel timma utöfver samlingsstunden.

»Mina goschar», ursäktade sig rektorn, under det han med brådsakande steg och purpurröd kind, på hvilken sof-kuddens rutiga broderi troget aftecknade sig, skyndade fram till katedern, — »mina goschar! Angelägna göromål i och för schkolan ha hindrat mig från min kära punktlighet, schom ni känner alla, *alla!*»

Han kastade, under betoning på det sista »*alla*», en vredgad blick på några oförsigtiga flinare, hvilka omöjligen kunde anse middagsluren som en pligt mot skolan, och hvilka, såsom nykomlingar, ännu icke hunnit vänja sina öron vid gubbens egendomliga sätt att framsäga *s* som *äsch*.

»*Alla!*» repeterade talaren för tredje gången. »Schka jag fram med rottingen, hvaba? — Schom schkolans rektor och förchsta man, mina kära goschar, har jag alltid mycket att beskytyra deruppe i mina rum, schom tar bort en schtund från er härnere. Den ena pligten får uppväga den andra. Men »*Tu mandata effice, quæ recipisti*» heter det på latin.

Låt ossch börja, mina goschar! Ni ha ju i dag Juliusch Cæschar.» — Och han påsatte sina glasögon. »Schå, schå! Tyscht! Schorla inte derborta! Hvaba?»

'Diebusch decem, qvibusch materia coepta erat com-portari, omni opere effecto exercitusch traducitur.' — »Ja-ha, mina goschar, der har jag mitt »hundöra», der schka vi börja. Schorla inte, låtom ossch börja!»

Men the ädla herrar »qvartaner» hade ingen lust att

börja. Tvärtom hade de längesedan under rektorns frånvaro börjat att tillgodogöra sig innehållet af Lars Hiertas intressanta lånbibliotek, hvilket denna tid som bäst floreerade, och litet hvar förnöjde sig med »Maria af Burgund», »Paul Clifford», »Prins Otto af Danmark», för att icke tala om »Vaktornet Koat-Vën», och allesamman funno de denna lektyr vida behagligare än den torre Julius Cæsar.

Hvilken krigslist begagnade de nu, för att få sitta i ostörd ro med sina romaner gömda bakom förskansningen af den store romaren? Helt enkelt följande:

»Herr rektor, vi ha råkat komma i dispyt, några goschar, om dagen och timmen och stället för *Fersenska mordet*», inberättade primus.

»Hva', mina goschar!» utropade rektorn förtjust, sköt upp glasögonen i pannan och lutade sig bekvämt i sin länstol; »har jag inte berättat er den tragedien, jag schom var ögonvittne?»

Gubben brukade vanligen förtälja sin »tragedi» en gång i veckan, men som det var ett älsklingsämne och hans minne var något slappt, inbillade man honom, att det skett den föregående terminen, och att de nuvarande åhörarne, som dessutom voro blandade med nyss uppflyttade tertianer, hade förgätit detaljerna.

»Jag bodde den tiden fyra trappor upp i huschet numro — låt mej si — sjutton, tror jag, och var schkol-lärare i Schtorkyrkoschkolan, mina goschar! Ohyggliga tider, mina kära goschar, men högeligen intreschanta tider! Längeschedan flydda tider! 'Non potest diesch esse schæpiusch, qui schemel fuit', schäjer romaren. Håhå, jaja! mina goschar!»

Och den grånade vise berättade med förkärlek, huru han från sitt vindsfönster åsett en del af den hemska tilldragelsen; men som »tragedien» ända till de minsta detaljer flerfaldiga gånger var skildrad för de minnesgoda åhörarne, spelade dessa turvis och efter öfverenskommen ordning uppmärksamma, medan de öfriga i sina romaner begärligt slukade äfventyren långt från Storkyrkobrinken. Fritimmen slog, och alla hade haft en angenäm eftermiddag, om också till föga båtnad för deras kunskaper i latinet.

»Fägnar mig uppriktigt att sche er schå uppmärkschamma, mina goschar. Då är det roligt att berätta. Vi

ha glömt vår »Juliusch Cæschar», men en kursch i fäder-
neschlandetsch hischtoria har ockschå schin nytta, mina
goschar. Låt ossch göra aftonbön. — Schorla inte der-
borta! Schå, schå, schå! Schka jag fram med rottingen?»

Och de skenhelige sjöngo sin aftonbön med ungefär
samma andakt som de åhört berättelsen om Fersenska mor-
det. Men så hade också den broderade kudden, aftryckt
på lärarens kind, ingifvit dem föga ordnade begrepp om
sanningens nödvändighet och nytta.

Med dessa och liknande små scener förnötte skol-
ungdomen sin dyrbara tid under *rektorns* lektioner, medan
återigen *konrektorn* med ungdomlig och kraftig hand botade
de skador, hans förman och kamrat omedvetet tillfogade
disciplarne. Gycklet med läraren, som i Hedvig Eleonoræ
skola tog den rääste och mest groteska form, förfinades i
»den högre lärdomsskolan» till skämtsamma epigrammer,
qvicka karrikatyrer och diplomatiskt anlagda bedrägerier.
Det ena lika illa som det andra, hade alltsammans likväl
ytterst sin rot i lärarens fel och svagheter.

Om den gamle *rektorn* därför representerade den pe-
riod i vår kulturhistoria, då de goda anlagen hos skolung-
domen måste sjelf bana sig väg genom bråten af tyranni
och sjelfsvåld, oseder och oordningar, så öppnades med den
unge, kraftige och kunskapsrike *konrektorn* dörrarne på vid
gafvel för den nya tidens friska luft vid undervisningen;
och med all aktning för de många lärare, som också i
flydda dagar utgjorde undantag från den *beklagliga* regeln,
kunna vi likväl för det närvarande svårligen utpeka *någon*
såsom undantag från den *behagliga*. Och med denna rätt-
visa kompliment åt vår tids bildade och nitiske skollärare,
ber jag — mitt ärade herrskap — att innan kort få föra
er upp på *Stockholms Gymnasium*, der vid denna tid fri-
heten från den lägre skolans tvång och ris hade alstrat ett
öfvermod och en penalism, som i sin ordning aflade af sig
scener, fullt ut lika burleska, som i den tygelstränga och
dock så tygellösa apologistskolan på Ladugårdslandet.

IV.

Vi hade alla, med större eller mindre framgång, aflagt vår inträdesexamen till Stockholms Gymnasium, och blickade redan med en viss nedlåtenhet på de »qvartaner», som ännu ett år med tålmod skulle åhöra »tragedien om Fersenska mordet».

Föga anade vi dock, att denna känsla af stolthet skulle sättas på sådana martyraprof, som dem vi gingo till mötes. Vi hade nemligen ännu icke genomgått vår *qväsningprocess*, och våra nya, men äldre kamrater å Gymnasium beredde sig till sina profossnjutningar ungefär med samma lystnad, som kannibalerne från sin östrand ordna sig att angripa en skeppsbruten besättning.

Förgäfvets gjorde vi de djupaste bugningar för våra förnåma medlärjungar, vi voro ändå inte slafviska nog. Starka händer grepo därför våra nackar och böjde våra pannor ända ned till golfvet. Orden *frihet*, *jemlikhet* och *broderskap* existerade aldrig inför dessa aristokrater, som klass efter klass förtryckte hvarandra. Jag vill icke tala om lakejsysslorna, att hålla i ytterrocken och sätta fram galoscherna åt »*superiorerna*»; — vi »*inferiorer*» skickades derjemte alla möjliga småärenden, vid hvilkas förrättande vi lifligt erinrade oss den stackars skomakarepojksens yttrande till sin mästare: »Fins det på jorden något rysligare, än att springa, komma för sent, och så — få stryk till.»

På lofstunderna roade sig våra förtryckare med en för *dem* mycket nöjsam lek, kallad »*skickning*», troligen en sorts försmädlig parodi på våra öfriga skickningar än hit, än dit.

Leken bestod deri, att de, som skulle ha roligt, stälde sig på två långa led antingen i Gymnasiisalarne eller i trapporna, men helst i dessa senare, emedan »det gick raskare undan», såsom det hette på penalismens konstspråk. Man tog så en stackars inferior till delinqvent, och skuffade honom våldsamt man och man emellan, så der som

man kastar volant eller handterar en skottspole, tills den stackars flygande olycksfogeln utmattad och yrvill dignade ned på stenarne. Nästa sekund lyfdes han dock åter upp på benen, och leken fortfor, tills det arma offret, ej längre mäktigt af sjelfbeherskning, föll i högljudd gråt. Med ett hånskratt affärdade man då »*den gväste*», och sökte sig en annan leksak, som man i visst fall kunde likna vid saliga »representationsfrågan»: den *fick* nemligen icke *falla*.

Att under dessa vilda och farliga nöjen fästa sig vid sådana småsaker som en söndertrasad rock, ett blått öga eller en blödande läpp var på intet vis »romerskt», och slika bagateller lönade alls icke mödan att tala om. Knappt fick man anmärka, att en ung för det närvarande högt uppsatt grefve vid en dylik »skickning» fick två af sina framtänder utslagna. Jag vill ej nämna hans namn för att ej bli förrädare mot hans löständer.

För en *främmande* åskådare måste det emellertid ha varit en upprörande syn, att se en stackars »utskickad» med förtviflans ansträngningar söka klamra sig fast kring första hals han får tag i, men oupphörligen bortstötas just i räddningens ögonblick, likt en drunknande, slungad mellan bränningarne; och om man i bild eller dramatisk handling vill teckna »en ifrån samhället utstött», skulle man just begagna sig af en dylik scen. Men för de stenhjertade superiorerna var denna lek ett lika läckert nöje som en tjurfäktning för någon af Spaniens söner.

Ett par bröder bland oss inferiorer utmärkte sig för sina kämpagestalter, med ty åtföljande kroppskrafter, och dessa jättar lyckades superiorerna aldrig att »qväsa». — Vi svagare flydde också, så ofta vi kommo åt, under deras vingars skugga, men fingo då alltid vid andra tillfällen dubbelt umgälla våra räddningsförsök. Sjelf hade jag mina små porträtt-tecknareanlag att tacka för en och annan hjälp i nöden, och jag tog mina »förmäns» nobla profiler på ackord, för att undvika att bli »skickad» eller att sätta fram galoscherna.

I dessa tider, då solen ännu icke börjat ruinera de arma porträttmålarne, var man lika angelägen som nu, att på ett eller annat sätt få sina drag förevigade; och min blyertspenna hade därför flitig sysselsättning. Jag var alltid »*befald*», som det hette på gymnasii hofspråk, efter slutad

lektion, än hit, än dit till någon »superior», som likväl i sitt hem täcktes bortlägga den stela etiketten och behandla mig med en viss nedlåtande mildhet, hvilken jag i min ordning sökte inlägga i hans anletsdrag. På detta diplomatiska sätt undgick jag de svåraste förföljelserna, hvilket dock icke hindrade mig, att få min andel i martyrskapet vid ett tillfälle, då två superiorer kommo i gräl om, till hvilkendera jag var »befald», och då jag på min förklaring, att jag omöjligen kunde dela mig i två hälfter, erhöll till svar en väldig kindpust, samt rådet att aldrig mera »svara näsvist».

Min enda hämnd blef, att jag från den stunden hvarken med lock eller pock förmåddes att afteckna min kindpustare.

Jag skulle kunna trötta er, mitt herrskap, med många och långa historier, hemtade ur penalismens brottnålsannaler, men jag ber att få öfvergå till några skildringar af det sätt, hvarpå herrar gymnasister vid denna tid behandlade sina lärare.

Ehuruväl vid alla andra tillfällen den skarpaste rangskilnad hörde till dagordningen, existerade vid sammansvärjningar mot lärarne ett heligt frimureri under egiden af ett allmänt brödraförbund.

Osäll den, som kunde få lust att spela förrädare, han gjorde klokast i att för evigt undfly sina skoningslösa hämnare.

Med raffinerad list och grymhet förstod man att utleta herrar lärares små fel, egenheter och svagheter och att af dessa ingredienser tillreda sig en läcker anrättning af pojkaktig fröjd.

Så t. ex. hade man fått reda på att den utmärkte läraren, numera aflidne adjunkten X., bar en panisk afsky för kräftor, och strax hade man ett uppslag till en liten rolighet. Adjunkten X., som med sitt originella väsen var en ärans man, frisinnad och upplyst, kunde aldrig förlika sig med dessa krypdjur, som älska skumrasket och tillbakagäendet, och hade vid något tillfälle yttrat, att han mätte illa bara af att se dem. Anfallsplanen var genast uppgjord.

Från Munkbron köptes ett tjog lefvande kräftor, som alla förmedelst sakta gnidning utåt ryggen söfdes och stäl-

des i rad nedom katedern. Adjunkten X., närsynt och tankspridd, observerade icke de små fienderna, hvilka dessutom doldes af ett par gymnastiser, som låtsade syssla vid katedern, på hvars stol den ingenting anande pedagogen satte sig, i det han torkade sina glasögon.

Ett par minuter förrunno under en dödstystnad, som, just för sin ovanlighets skull, höll på att aflocka läraren en komplimang, då plötsligen en liten knäppning hördes från en vaknad och ramlande kräfte, som började sin promenad fram på golfvet. Adjunkten stirrade andlös på det mörka föremålet, reste sig upp och påsatte ännu ett par glasögon.

Bleknande utropar han slutligen med sin skorrande stämma: »Hvad i herrans namn ärr dettadera? Sannerligen för Gud trorr jag inte, att det ärr en — kreefta!»

Alla lärjungarne stiga upp med miner af oskuld och förvåning och utbrista i korus: »Ja det ärr det verkligen!»

Ännu en knäppning och ett uppvaknande hos de små crustacéerna, som somnat på sin post.

»Och derr ärr ännu en! — Och derr — och derr — noch en!»

Adjunkten pekar med magert och darrande långfinger på krypen, som efter hvarandra och nästan i gåsmarsch framträda på tiljan, och med uppsyn af den högsta förskräckelse börjar han snurra omkring på katederplatån, för att spana, om han också der skulle skåda föremålen för sin afsky.

»Primus! Varr god och ha ut de otäcka kräken.»

Primus bugar sig vördnadsfullt och anmäler, att han »är så rysligt rädd för kräfte».

»Nå, men secundus då, förr allt i verlden ha ut dem!»

»Också jag ärr alldeles otroligt rädd för kräfte», bedyrade secundus, i det han gjorde min af att uppstiga på sin bänk.

»Nå, men tertius då! qvartus då! qvintus då?»

Hela raden utåt samma spörsmål och samma svar, men allas kinder spännas som ballonger af skrattlust.

»Nå, så *custus* du! Spring i herrans namn nerr till vaktmästarrn och be honom sopa ut ohyran!»

Custos skyndade under väldiga språng och krumbugter af rädsla mellan de krälände kräfteorna ned efter vakt-

mästarn, som vid sin ankomst fann samtliga gymnasisterna i »nedra ringen» (= lägre klassen) stående på bänkarne och förmedelst högljudda »schas! schas!» försökande utfösa de objudna gästerna.

På katederplatån kämpade adjunkten X. med sin rädsla och sin förtrytelse, och endast känslan af hans värdighet tillbakahöll honom från att sjelf stiga upp på sin stol, men då vaktmästarn omsider med förtjusning öfver sitt rika fiske hopsamlat i förklädet hela sin fångst, lättade en hörbar suck den beklämde lärarens hjerta, och denna suck upprepades i ett stönande echo af samtliga tjufpojkarne, som med blickar af ängslan noga synade enhvar sin plats, innan de ånyo vågade sätta sig.

»Jag märcker nog att härr harr varrit ett gement myteri!» utropade adjunkten X., blek af rättmätig harm, i det han med resignation och återvunnen värdighet satte sig i sin stol, — »och tro mig, jag skall nog i sinom tid upptäcka den nedrige upphofsmannen.»

Custos vågade en ödmjuk supposition, att intet myteri egt rum, utan att kräftorna under lofstunden, då dörrarne stått öppna, troligen sjelf spatserat in, åtminstone hade han mött ett par ensamt promenerande dylika djur på vägen mellan Gymnasium och Munkbron.

Talaren belönades med ett skallande skratt af kamraterna och med en ljungande blick af adjunkten. Lektionen började.

Men tidt och ofta förspordes en häftig rörelse och ett utrop af förskräckelse hos någon af lärjungarne, som fruktade närheten af någon qvarglömd kräfta, och dessa utrop träffade elektriskt den arme läraren, som ovilkorligen genast kastade skygga blickar rundtomkring sin upphöjda plats och som till sin grymma omgifnings fröjd omöjligen mågtade bekämpa sin medfödda antipati. Man hade upptäckt hälen, hvaruti Achilles var sårbar, och man roade sig med att kittla den med knappnålsstygn.

Andra stunder dref man ett lika elakt gyckel med hans *närsynthet*. Två tvillingbröder X. voro till den grad lika i utseende och till rösten, att de en lång tid turvis och endast en i sender bevistade adjunktens lektioner. Under sken af att gå och dricka vatten intogo de sedan skiftesvis den behöfliga platsen, för att läsa för den frånvarande

brodern, och till gymnasisternas oändliga gamman märkte läraren ingenting. Till slut misslyckades dock experimentet, då adjunkten uppmanade den ena brodern att korrigera den andras svar, ty den villervalla och det skratt, som härvid uppstod, förrådde omsider för läraren det pojkaktiga bedrägeriet.

En annan gång skämtade man med samma närsynthet på följande sätt.

En liten pygmé bland gymnasisterna, men begåfvad med utmärkta själsförmögenheter, lät låna sig till rodocka under några lektioner.

Jättebröderna upplyftade den lille på hufven af det höga klockfodralet, som hade sin plats vid sidan af katedern, och från hvilken upphöjda plats han omöjligen utan hjälp kunde komma ned. När den lilles namn af adjunkten upprepades, följde intet svar.

»Den derr lilla junkern börjar bli en slarf!» menade läraren — »det ärr nu tredje gången han försummar.»

»Nej, nog har han varit här», invände custos, »men han är så *liten*, att adjunkten kanske inte observerat honom.»

En blick, som skulle vara barsk, men hvars uttryck öfverkorsades af ett godmodigt leende, blef talarens enda svar.

»Jag skall väl tala vid hans kärra farr, min gamla vän», puttrade adjunkten sakta, medan han med sitt magra långfinger sökte reda på det ställe i boken, der han nyss hade slutat.

Men vid tanken på »kärra farr», öfverfölls den lilla herrn på klockfodralet af en plötslig nysning, till hvilken samtliga gymnasisterna i korus ropade »Gud hjälp!»

Den öfverraskade läraren vände sig långsamt åt sidan, påsatte sitt andra par glasögon och utropade, i det han hopknäppte sina händer: — »Hurr i all verdens namn har lilla S. kommit dit upp i höjden?»

»Man har lyftat upp mej!»

»Hvilken *man*», min gunsti junkerr?»

»Alla man ombord, hela nedra ringen! Jag rår inte för det, och kan inte sjelf hjälpa mej ner. Men här har jag setat under tre lektioner, och sqvallra törs jag inte, då får jag stryk. Nu kom jag att nysa, då adjunkten talte om far min.»

Det lifligaste skratt belönade den lille talaren, och adjunkten X., som hade mycket sinne för det humoristiska, kunde omöjligen få i ordning sin stränga min; man såg att det ryckte i hans mungipor, medan han mumlade något om »dumma pojkupptåg».

»Men så hjälp då nerr den lilla stackarn, han kan ju bli yrr i hufvudet!» utropade läraren högtidligt.

Och i ett nu stod hela ungdomsskaran på benen, för att »biträda vid räddningen» — såsom man högljudt förklarade.

Att tala om sådana simplare pojkstreck, som att under den gemensamma aftonbönen i »öfre ringen» släcka lamporna i den »nedre» och att lägga ytterplagg och galoscher midt på golfvet i en enda ättekulle, hör kanske lika litet till dessa teckningar af gymnasiungdomens högre nöjen, som att omförmåla, huruledes okynniga disciplar smögo öfvermogna plommon eller några näfvar hvetemjöl i interimslektor N—s gamla hatt, för att sedan få åskåda, huru dessa anordningar dekorerade hans förut af naturen vanlottade ansigte. Ja, de af mina ärade läsarinnor, som ha svaga nerver, torde kanske må illa, om jag omtalar en gungning à la Blondin, exeqverad af de båda jättebröderna, för att skrämma den mindre hjeltomodiga lektor E.

Hvar gång den stackars lektorn öppnade dörren till lärosalen, fick han sigte på de djerfva våghalsarne, hvilka lösryckt en af de fastskrufvade bänkarne och på denna, utstucken genom fönstret åt sjösidan, flögo än upp, än ned, men med en fallhöjd för den utanför fönstret sittande af — tre våningar.

»Låt bli det der!» ropade lektor E. med harm och ängslan hvar gång han öppnade, för att lika hastigt tillsluta dörren; men de gungande »lätto ej bli» förrän lektorn stärkt sitt kurage att träda in genom sällskapet och stödet af sin embetsbroder från öfra ringen.

»Men huru har ni fått lös den fastnitade grofva bänken?» sporde lektorn med myndig ton, sedan den öfverdådiga leken var slutad.

»Så här!» svarade bröderna lakoniskt, i det de med två eller tre väldiga karlatag ryckte en annan bänk med skrufvar, spikar och nitar upp från golfvet.

»Håll, håll!» ropade lektorn. Svaret var talande och bevisande.

Det påstås också — sjelf var jag aldrig åskådare till scenen, som jag snarare vill minnas ha uppförts å Skara Gymnasium — att man en dag lär ha hämnats på en af lektorerna, som förnekade gymnasisterna deras begäran, att få åskåda ett storartadt slädparti, på följande komiska sätt. Man upplockade några sina vänner och bekanta af släktet *canis* på lärosalen, dolde dem under sina bänkar och undfägnade dem på bästa sätt, men — *horribile dictu* — både fram och bak. Man hade strukit terpentinet eller något annat pikant medel på sina fyrfota gästers kroppsliga sittplatser, och efter några minuters förlopp uppstod en allmän åkning, i det löjligen manér, som hundar använda, då de vilja befria sig från något obehag, hvilket de på detta vis söka sätta sig öfver.

När hela hundpersonalen under åskådarnes skratt gled fram öfver golfvet, uppstego samtliga gymnasisterna under utrop: »Nej, se på slädpartiet! Hurrah för slädpartiet! Vi fick ändå se på slädpartiet!»

Dock om denna tilldragelse kan jag endast säga: »Relata refero».

Bland de många aktningvärdade lärarne på Stockholms Gymnasium, och hvilka icke kunna tillskrifvas det ofog, som bedrefs af lärjungarne, förstod likväl en — lektor L. — att genom sitt särdeles humana, allvarliga, men godmodiga väsen göra sig allmänt vördad och afhållen. Han kunde i många fall genom sitt lugn och sitt långmod tjena till mönster vid behandlingen af en okynnig pojkskara. När de gycklande blefvo för högljudda, tillrättavisade han dem endast med ett faderligt och leende: »Så der ja, har jag nu fått hit min småbarnsskola igen?» — och hjälpte icke detta, så hände det någon gång, att han högljudt namngaf orostiftarne, inbjöd dem artigt, men satiriskt till särskilda platser, der de kunde »få vara i fred för de der genomtråkiga *läskarlarne* bland kamraterna», och att han ur sina vida rockfickor upptog ett par små askar med tennsoldater, hvilka han inköpt särskildt för »*smågossarnas*» räkning.

Men »smågossarna» skämdes för att begagna sig af det erbjudna nöjet, de tystnade tvärtom skamflata vid »läskarlarnes» skratt, och lektionen fortsattes utan att vidare störas.

Betecknande och karakteristiska för enhvar af gymnasilärarne på denna tid voro de utrop, med hvilka de en dag sökte återställa ordningen vid ett tillfälligt besök af en gumse i »nedre ringen». Någon tjufpojke hade lockat det stackars djuret uppför trapporna och insläppt det i lärosalen, och för att göra slut på stojet, inträdde en efter annan af de till »consilium» i ett annat rum församlade lärarne:

»Förr allt i världen, ha då ut *gumsen* derr! — utropade den förskräckte adjunkten X.

»Kör ut *geten* på ögonblicket!» kommenderade den sirlige rektor E.

»Skaffa undan *väduren!*» yttrade den presterlige lektor E.

»Vid lefvande Gud, haf *baggen* bort!» hväste den hese bacchivännen lektor D.

»Hvem har nu satt *bocken* till trädgårdsmästare?» puttade lektor L. helt godmodigt.

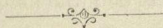
Men under den vilda jagten efter *gumsen*, *geten*, *väduren*, *baggen*, *bocken*, störtade det förskrämda kreaturet genaste vägen ut genom samma fönster, i hvilket de djerfva våghalsarne några dagar förut gjort sina evolutioner i gungning, och återfans på gymnasiegården blödande och förkrossadt, ett tragiskt memento för de unga gungande äfventyrarne, som icke tänkte på, att, medan de gjorde sig ett nöje af att fresta sina lärares nerver, de gjorde sig en skam af att söka fresta vår Herre.

Och med detta storartade, fast sorgliga bocksprång tager berättaren ett ödmjukt afsked af alla dem, som haft tålmod att genomgå hans »bilder ur skolpojkslifvet», glad vid åtanken på, att dessa burleska scener redan tillhöra ett dimhöljdt fjerran, och att de endast som skuggor kunna tjena till underlag för de ljusa bilderna af det nuvarande civiliserade skolpojkslifvet.

Den ända till det gemenaste sjelfsväld urartade lifligheten hos skolungdomen för trettio à fyrtio år sedan hade och har visserligen också *sina* beundrare; men svårligen torde någon vän af ungdomens sanna bildning kunna förneka att den hurtighet, som yttrar sig i djerfva gymnastiska saltomortaler eller i en tidig kännedom om de vapens bruk, hvilka en gång skola värna vår dyra fosterjord, är vida

att föredraga framför raskheten och lifligheten i att uppfinna lumpna pojkestreck eller skickligheten i att bedraga och förhåna sina lärare.

Ära därför åt den unga generationen, på hvars hvita fanor, om också i osömmade bokstäfver, gömmer sig inskriptionen: »Hyllning och tack åt våra lärare, som med sanningens fackla lysa vår vandring till kunskapens och frihetens heliga tempelportar».

INNEHÅLL.

	Sid.
Förord	3.
Emilie Högqvist och Debutanten	6.
På en obebodd ö	35.
Stockholms offentliga skolor förr och nu	47.
En gammal marskalk	85.
Från Protokollssektionen Tumme Totts små aftoncirklar:	
1. En spökhistoria	96.
2. Tre goda vänner och bröder	109.
3. Grosshandlaren John Spleen och hans dalkulla	118.
4. Venus Anadyomene	130.
5. På en supé hos en rik man	155.
Julbockarne	160.
I en konventikel	167.
Två prester	172.
Fåfången och förnöjsamheten	177.
Thalias gunstlingar	186.
Hon vill bli skådespelerska	190.
Sändebref till Stockholms ungherrar	195.
Fula Malla	200.

